

"Kıyas-ı mürekkep ve müteşaab sırrıyla metalib tenasül edip teselsül etmektir. Güya mütekellim o metalibin beka ve tenasülünün bir tarih-i tabîisine işaret eder." ifadesini izah eder misiniz?

"İkinci Nokta: Kıyas-ı mürekkep ve müteşaab sırrıyla metalib tenasül edip teselsül etmektir. Güya mütekellim, o metalibin beka ve tenasülünün bir tarih-i tabîisine işaret eder. Mesela, âlem güzeldir. Demek sâni'i, hakîmdir. Abes yaratmaz, israf etmez, istidadatı mühmel bırakmaz. Demek intizamı daima tekmil edecek. Ciğer-şikâf ve tahammülsûz ve emel öldürücü, bütün kemalâtı zîr ü zeber eden hicran-ı ebedî olan ademi, insana musallat etmez. Demek saadet-i ebediye olacaktır. Üçüncü Makale'nin ikinci şahadetinin mukaddimesinde nübüvvet-i mutlakanın mebhasında insanın hayvandan üçüncü cihet-i farkı, buna iyi bir misaldir."(1)

Burada insan iradesi ve düşüncesi ile yapılan cümlelerin neden Allah'ın kelamına yetişemediği ve insanın neden aciz kaldığı izah ediliyor.

Kıyas-ı Mürekkep (Bileşik Kıyas): İki'den fazla mukaddeme ve önermeden oluşan kıyas demektir. Bu tip kıyaslar art arda gelen birçok kıyastan meydana gelmiştir. Birinci kıyasın sonucu onu takip eden kıyasın öncülerinden biri olur. **"Mantıkin üslubu... müteselsil olan hakâika müteveccih."** olduğu için kuvvetli bir kıyaştır.

Meselâ: "Âlem, mütegayyirdir. Her mütegayyir, hadîstir. Her bir hadîsin bir muhdîsi, yani bir mûcidi var. Öyle ise bu kâinatın kadîm bir mûcidi var."(2)

Bu misalde **"âlem değişkendir"** önermesinden hadis, muhdis, mucid, kadim gibi neticeler ve zincirleme önermeler çıkarılıyor. Üstelik çıkarılan her bir önerme kati ve şüpheden ari.

"Bir şey kanun-u tekâmülde dahil ise, o şeyde alâ-küllî-hâl neşvünema vardır. Neşv-ü nemâ ve büyüme varsa, ona alâ-küllî-hâl bir ömr-ü fitrî vardır. Ömr-ü fitrîsi var ise, alâ-küllî-hâl bir ecel-i fitrîsi vardır."(3)

“Âlem güzeldir. Demek sanii, hâkimdir. Abes yaratmaz, israf etmez, istidâdatı mühmel bırakmaz. Demek intizâmı daima tekmil edecek, ciğer-şikâf ve tahammülsüz ve emel öldürücü bütün kemâlatı zır ü zebereden hicran-ı ebedî olan adem, insana musallat etmez. Demek saadet-i ebediye olacaktır.”(4)

Risale-i Nur'dan verilen bu örneklerin hepsi kıyas-ı mürekkep denilen tems ile bir misaldir. Yani cümle içindeki kelimelerin hepsi bir sonrakine önerme oluyor ve birbirleri ile müthiş bir dayanışma sağlıyorlar ki, bu kadar zincirleme mana ve mantık kurgusunu insanın basit tasavvuru ve cüzi iradesi ile teşkil etmesi kabil değildir, denilerek Kur'an'ın her kelamının mucize derecesinde olduğuna işaret ediliyor.

"Alem güzeldir" önermesinin içinden zincirleme ve üstü kapalı olarak on adet önerme çıkarmak mümkündür. Zaten Üstad Hazretleri o cümle içinden ahiretin ispatını çıkarıyor. Bütün fıkıh ve İslami ilimler Kur'an'ın bu tip kıyaslarından teselsül edip çıkmıştır. Yani altı yüz sayfalık Kur'an'dan yüz binlerce sayfalık mana ve önermeler çıkmıştır ki bu onun mucize olduğunun en büyük ispatıdır.

Dipnotlar:

- (1) bk. [Muhakemat, İkinci Makale \(Unsuru'l-Belagat\), Dokuzuncu Mesele.](#)
- (2) bk. [Sözler, Otuz Üçüncü Söz, Otuzuncu Pencere.](#)
- (3) bk. [a.g.e., Yirmi Dokuzuncu Söz, İkinci Maksat.](#)
- (4) bk. [Muhakemat, İkinci Makale \(Unsuru'l-Belagat\), Dokuzuncu Mesele.](#)

İlgili ders videosu için tıklayınız:

- [Prof. Dr. Şadi Eren, Muhakemat Dersleri \(33. Bölüm\).](#)